

III.

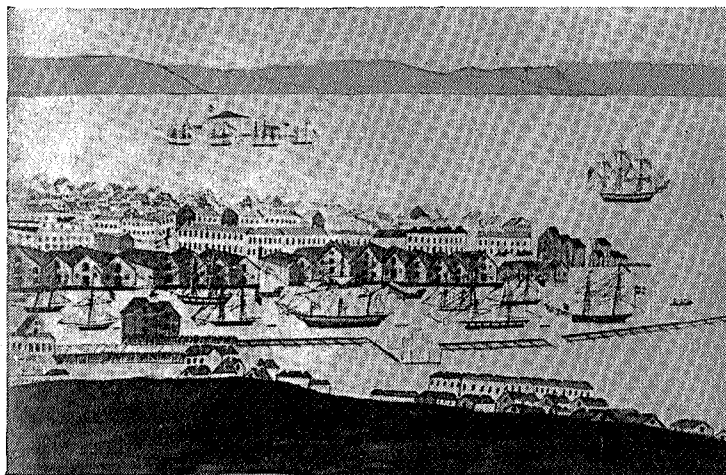
SEILSKIBSFARTENS TID

1800—1850

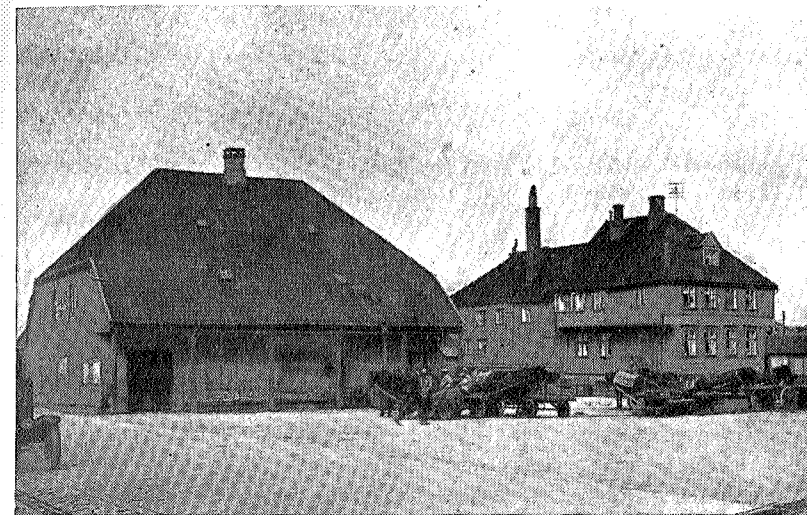
Vi begynner vår vandring nede ved den gamle tollbod omkring 1800, for i dette strøk har det fra eldgamle tider vært et centrum for skibsfart og sjøfolk.

Det er en stor tilstrømming av mennesker omkring «Hovedvaktten». Byens høieste embedsmenn, soldater, sjøfolk og et tallrikt publikum av begge kjønn er kommet tilstede, og alle retter sine skarpe og nysgjerrige blikke imot gammelslaveriets porter. Det hadde nemlig hendt noe rent forskrekkelig i nattens løp og alle sinn er opskaket både av redsel og forbitrelse. Mestertyven Gjest Baardsen og 28 andre slaver hadde brutt sig ut og rømt.

Gammelslaveriet, også kalt hovedvaktten, som står ganske ut til gaten ved Bratørbroen blev formentlig bygget i begynnelsen av det 18. århundre. «Fra dette grov slaverne sig i 20-årene en underjordisk gang ud til Wensells have og derigjennem rømte alle på en nær». Den ene som blev tilbake var syk.

Parti fra Bratøra omkring 1800.

Til venstre gamle slaveribygning. Til høire Tavern.

Lederen for det hele var Gjest Baardsen (1791—1848) som øvrig rømte 57 ganger fra arrestlokaler og straffeanstalter.

Tavern Gaard har ved sin sjeldne arkitektur gjennom tidene satt sitt eget preg på strøket. Gården skal være bygget i midten av det 18. århundre av kjøbmann Hans Nissen Lysholm, som drev handel og kjøbmansforretning ved Bratøren. I 1798 kom gården i ferjemann Christian Cramers besiddelse, idet han fikk eiendommen som medgift med sin hustru Maren Elisabeth Janssen. Cramer vil vi senere høre om under forstaden Baklandets historie.

Henningstuen. I eldre tider lå et bekjent vertshus og skjenkestue i omhandlede strøk, som kaltes Henningstuen. Denne lå like ved fjæren mellom slaveriet og Tavern. Henningstuen som var et meget yndet tilfluktssted for sjøfolk stod visselig i flere århundrer på nevnte tomt. Det er sogar nevnt, at selveste rådmann Jan Wessel i slutten av det 17. århundre var innehaver av skjenkeretten i Henningstuen. Omkring 1800 var vertshusholder Ole Lie stuens eier. Senere ut gjennom det 19. århundre finner vi følgende eiere: Andreas Holgersen, Peter A. Holgersen samt Andreas Thyholdt, som var den siste vertshusholder i Henningstuen. Omkring 1870 blev huset overtatt av kommunen som lot det nedrive.

Aksiestuen. Det er mange ting som tyder på at det var et særdeles beferdet og belivet strøk omkring Bratøren. Man finner

således også omtalt en aksisestue som lå i nærheten, eller i en av de forannevnte bygninger. Stuen var opprettet som redningsanstalt for mennesker som falt i elven eller i sjøen, og alle druknede blev inntatt i stuen, hvor det blev foretatt oplivningsforsøk o. s. v.

Batteriet i Wensells have. Det parkanlegg som nu ligger imellem grosserer Rolf Halseth's pakkhus og slavehuset var i angjeldende tidsrum en have som tilhørte skibsreder Hans Wensell. Han eiet en stor gård der lå på samme tomt hvor Nordenfjeldske Dampskibsselskaps gård nu står. Like ved bolverket mot sjøen stod opstillet kanoner og batteriet var et ledd i den kjede av forsvarsverker som var anlagt til byens forsvar imot angrep fra sjøsiden. Mellom batteriet og hovedvakten var det til stadighet postert soldater som tjenestgjorde som vakt både for militærvesenet, brandvesenet og slavehuset.

Handelshuset Hans Wensell & Co.

Hjørnet av Kjøbmannsgaten og Fjordgaten har alltid vært byens sjøfartshjørne og her residerte også i sin tid skibsreder Hans Wensell.

Trondhjemsslekten Wensells stamfar Lyder Ernst Wensell (d. 1726) var handelsmann i Helgeland. Hans sønn Ernst Lydersen Wensell (1718—1777) nedsatte sig som kjøbmann i Trondhjem, sistnevnte hadde 3 sønner Carsten, Hans og Ernestus, som samtlige var kjøbmenn i Trondhjem. Ernst Lydersen hadde også en datter Maren Elisabeth (1756—1795) gift med pastor Peter Schnitler, Hitteren.

Hans E. Wensell (1758—1843)

drev gjennom et tidsrum av 60 år en stor trelastforretning og hadde oplag av trelast både på Baklandet og i Ila. Han eiet en rekke eiendommer, således som før nevnt, Kjøbmannsgaten nr. 52 og brygge nr. 42 i samme gate, samt gårdene Huseby i Leinstrand og Sverresborg på Byåsen. På Sverresborg bygget han den hovedbygningen som fremdeles står på gården. I 1812 optok Wensell sin søstersønn assessor og konsul Baltazar Schnitler (1787—1851) som kompanion.

Firmaet Wensell var et meget rikt hus og eiet store handelskib som seilte i utenriks fart i de gode tider i slutten av det 18. århundre.

Av tollprotokollene fremgår at Wensell & Co. eiet følgende skib i begynnelsen av det 19. århundre:

Brigg «Admiral Tordenskjold» (ført av kapt. S. H. With), Bark «Karen Margrethe» (ført av kapt. Thomsen), Bark «Inger Johanne» (ført av kapt. Bastian Stabel), Fregat «Forsøget» (ført av kapt. N. H. Bugge), Fregat «Hanna Christine» (ført av kapt. J. Waring), Brigg «Speculation» (ført av Jens Christoffersen), Brigg «Resolution» (ført av Jens Brisach), Brigg «Fortuna» (ført av O. C. Brandth), Brigg «Harmonie» (ført av J. Juul m. fl.), Skonnert «Dana Marie» (ført av J. Brisach), Skib «Anna Dorthea» (ført av M. Wold).

Flere av Trondhjems gamle seilskibsredere har etterlatt sig uødellige minner i form av legater, til kulturelle og filantropiske formål.

H. Wensell & Co. har også etterlatt sig minner på dette område idet firmaets chef konsul Baltazar Schnitler skjenket to legater til forsømte barn som tilsammen eier en kapital på ca. kr. 60,000.00.

Hans Knudtzon & Co.

Kjøbmannsgaten nr. 50.

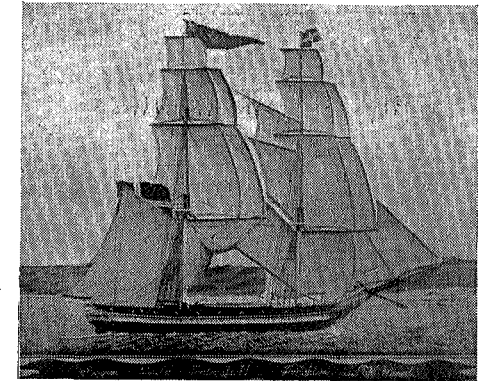
I det tidsrum vi for øieblikket beskjeftiger oss med, var Hans Knudtzon & Co. Trondhjems største handelshus og av skatteligningene omkring 1814—20 sees også at firmaet var byens rikeste.

På utenrikshandelens, finansvesenets og skibsfartens områder var den Knudtzonske handelssekt en av landets betydeligste, også vedkommende kunst, kultur og videnskap var flere av husets chefer blandt de ledende.

Brødrene Hans Carl Knudtzon (1751—1823) og

Nicolai Henrik Knudtzon (1757—1842)

var født i Brested og kom til Trondhjem i 1767. Den førstnevnte optokes i 1777 som kompanion i handelshuset Fru Catharina

Brigg «Admiral Tordenskjold».
Rederi Hans Wensell & Co.

Meincke Lysholm & Co. og Nicolai H. Knudtzon flyttet i 1789 til Kristiansund N., hvor han startet handelshuset Nicolai H. Knudtzon. Hans sønnesønn var den bekjente konsul Nicolai H. Knudtzon, Kristiansund N. (1816—1895) som i sin tid var Norges største eksportør og er omtalt i «Norges Høvdinger» som en stor foregangsmann innen eksportnæringen.

I 1791 sluttet fru Lysholm med sin handelsvirksomhet i Trondhjem og fra samme tid fortsatte Hans Knudtzon forretningene under fir-

Etatsråd Hans Knudtzon, (1751—1823). månavn Hans Knudtzon & Co.

Hans Carl Knudtzon var gift med Karen Müller (1752—1818), datter av major Fredrik Chr. A. Müller og hustru født Daries.

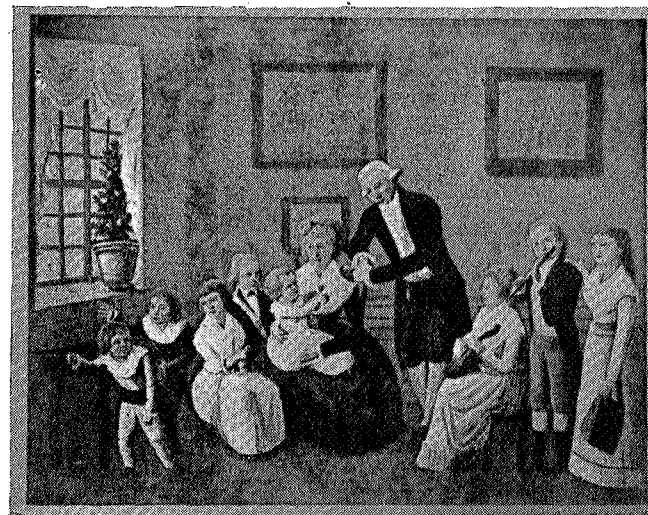
Knudtzon blev efter hvert byens betydeligste mann og overtok den posisjon som de tidligere omskrevne Angell-Hammond og Møllmanske slekter hadde innehatt.

Han var hollandsk vicekonsul og borgermester og var overdratt en rekke offentlige hverv, medlem av provideringskommisjon og medlem av Realskolens første direksjon. Blev i 1807 utnevnt til Etatsråd som påskjønnelse for utførte tjenester i det offentlige liv, ridder av Danebrog og Nordstjerneordenen, representant for Trondhjem på det overordentlige storting i 1814, av hvilket han valgtes til medlem av den deputasjon, som i desember s. å. reiste til Stockholm for å overlevere et eksemplar av grunnloven m. v. til Kong Carl XIII.

Etatsråd Knudtzon var også med og opprettet Trondhjems Sparebank, og var direksjonens første formann.

Handelshuset Knudtzon & Co. drev spesielt en stor eksportforretning av fiskevarer til middelhavslandene og av tollbodens noteringer fremgår også, at firmaets tallrike handelsskib ofte var utklarert med kobber og trelast til en rekke forskjellige utenlandske havne.

Knudtzon hadde også store interesser og forretninger utenfor Trondhjem, han eiet således Kvikne Kobberverk. Til dette verk hørte en masse jordegods og leilendingsgårder i Tønset og Indset.

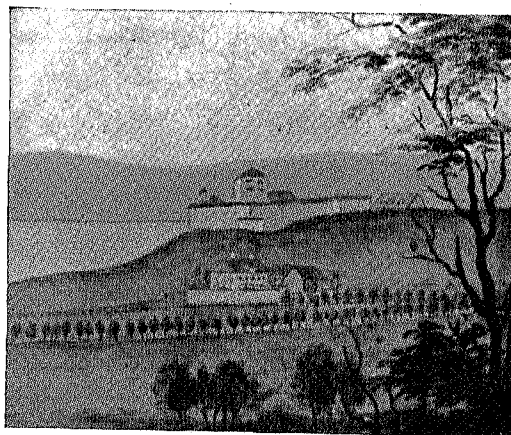
Etatsråd Hans Knudtzon med frue og barn.

(Av E. Meyer).

Disse eiendommer solgte etatsråden i 1791 til leilendingene på særdeles rimelige betingelser og han er derfor omtalt som en velgjører i nevnte bygder.

Etatsråd Knudtzon og hustru hadde 8 barn — 5 sønner og 3 døtre.

1) Fredrik Nicolai Knudtzon (1779—1823). Konsul og grosserer — drev eget firma, gift med Marie Sophie Lorch (1787—1875). 2) Jørgen von Cappelen Knudtzon (1784—1854) (ugift). Firmaets representant i utlandet. 3) Christian Knudtzon (1787—1870). Gift 1813 med Benedicte Catharine Knudtzon (1792—1872). Datter av grosserer Henrik Nicolai Knudtzon, Kristiansund N. Dansk vicekonsul, chef og kompanion i H. Knudtzon & Co., omtalt i litteraturen som en meget begavet mann, nød stor anseelse og var betrodd mange tillidshverv som direktør i byens største institusjoner. 4) Broder Lysholm Knudtzon (1788—1864) (ugift), skibsreder, grosserer, chef i firmaet Knudtzon & Co. i 50 år, opholdt sig ofte i England hvor han hadde store forbindelser. Interesserte sig for litteratur og videnskap, sekretær i flere år i Det Kongelige Norske Videnskapers Selskap. Eiet en stor boksamling som han skjenket videnskaps-selskapet. 5) Hans Carl Knudtzon, født i 1794, døde kun 27 år gammel under et opphold i Nantes i 1821. 6) Magdalena Boletta Knudtzon (1779—1803), gift 1801 med konsul

Etatsråd Knudtzons gård Lillegården omkring 1830.

meget stort arbeide som chef i firmaet, og var i sin tid en av byens betydeligste menn på bank- og finansvesenets område. Han har sitt navn spesielt knyttet til grunnleggelsen av Trondhjems Sparebank.

Lillegården var familien Knudtzons sommerresidens, og de gamle saler der oppe rummer kunstsatter av en sjelden art, som har gått i arv gjennom generasjoner. Her henger også Knudtzonske billedgalleri av flere slektsledd.

Der hersket store forhold på Lillegården i midten av det forrige århundre og mange minner er opbevart fra denne tid.

Bødrene Jørgen og Broder Knudtzon hadde store forbindelser og bekjentskaper i England og opholdt sig ofte derover. Til gjengjeld kom deres engelske venner på besøk til Trondhjem og bodde alltid på Lillegården. Til erindring om sine besøk var det flere av de engelske gjester som skjenket vertskapet sine portretter, som fremdeles henger på gården sammen med de øvrige Knudtzonske samlinger.

Skal i korthet nevne to av disse englendere, hvis bilder fremdeles pryder salenes vegger. Disse menns personalia gir oss et glimt inn i de cirkler og det kulturnivå hvori brødrene Knudtzon ferdedes.

Lord John R. Russel (1792—1878), 7de hertug til Bedford, statsmann. I 1814 talte han i parlamentet mot godkjennelse av Kieltraktatens bestemmelser om at Norge skulde avstås til Sverige. 1815 imot fornyet kamp mot Napoleon. I 1839 minister

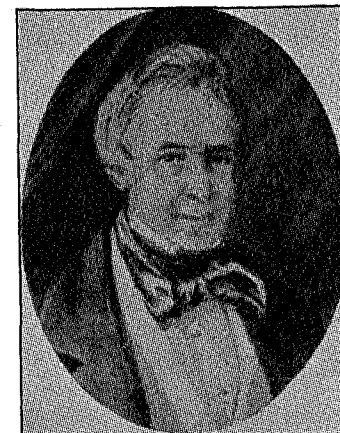
Lorentz Johannesen (1769—1837), chef i Knudtzon & Co. 7) Catharina Meincke Knudtzon (1781—1860), gift 1804 med konsul i Nantes, A. M.

Labouchere (1775—1829). 8) Sara Marie Knudtzon (1782—1854), gift 1804 med sin svoger konsul Lorentz Johannesen i hans annet ekteskap. Konsul Johannesen nedla et

for koloniene, flere ganger utenriksminister, regjeringschef og premierminister fra 1846—1852.

Lord Frederick Tempel, Blackwood Dufferin, statsmann, (1826—1902). I 1871 forfremmet til Lord, 1878 vicekonge i Canada, 1884 vicekonge i India.

Britisk konsul, Hans Nicolai Knudtzon (1814—1889) var firmaet Knudtzon & Co.s siste chef. Han var sønn av konsul Christian Knudtzon og hustru født Knudtzon, gift med Cathinka Trampe (1836?—1879), datter av amtmann grev Adam Trampe og hustru født Pihl. Hans søster Sara Marie Knudtzon var gift med artillerikaptein Carsten S. Due og deres barn eier nu Lillegården.

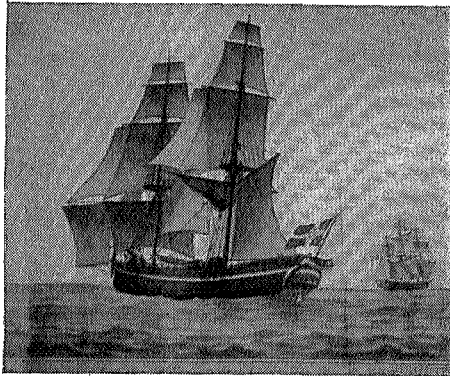

Jørgen von Cappelen Knudtzon. 1784—1854.

✱ Hans Knudtzon & Co.s handelsflåte.

Firmaet eiet i sin tid omkring 20 handelsskib, som hovedsagelig var disponert i fraktfart med husets egne varer til og fra europeiske og oversjøiske havner.

1) Brigg «Fred og Frihed» seilte mellem Trondhjem og utlandet fra 1791 til 1836. Ført av kapteinene O. Wetlesen, P. A. Berg m. fl. 2) Brigg «Catharina Henriette» var i fart i tidsrummet 1814—1859, førerne Bjarne Gullusen, R. A. Graa m. fl. 3) Brigg «Catharina Knudtzon» bygget omkring 1790 (opkalt efter etatsrådets datter, fru Catharina Labauchere). Ført av Chr. Grau m. fl. 4) Pinkslibet «Trondhjem», amerikansk priseskib, seilte for Knudtzon & Co. i tidsrummet 1811—1840, ført av H. Bloch, S. Richeliu, G. F. Sylow m. fl. 5) Skonnert «Finmarken», ført av L. Sund m. fl. 6) Brigg «Grev Schmettow», ført av Chr. A. Grau m. fl. 7) Bark «Baron Fredrich Adler», ført av H. L. Berg m. fl. 8) Brigg «Sara Johannesen», ført av L. Handken. 9) Brigg «Fire Søsken», kapt. J. Koen m. fl. 10) Brigg «Norge», kapt. A. A. Jacobsen m. fl. 11) Bark «Thorvaldsen», bygget på Trondhjems skibsverft 1844. Dette skib var opkalt efter billedhugger Bertel Thorvaldsen, Kjøbenhavn. Da grunnen til at rederiet Knudtzon & Co. gav sitt

Brigg «Catharina Knudtzon».
Rederi Hans Knudtzon & Co.

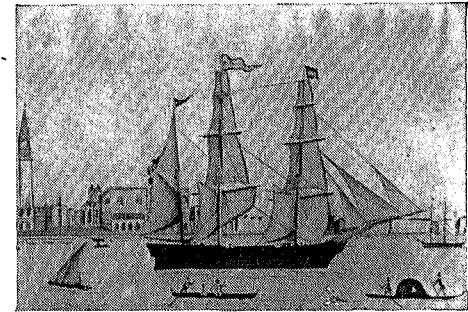
skib dette navn er av en meget interessant og kulturhistorisk art, skal vi sette oss en smule inn i det vennskapsforhold som i sin tid blev innledet mellem den berømte kunstner og Jørgen Knudtzon, Trondhjem.

Bertel Thorvaldsen
(1770—1844).

Født i Kjøbenhavn, sønn av billedskjærer Gotskalk Thorvaldsen, som var av islandsk herkomst. Allerede 11 år gammel måtte han være sin far behjelpelig med å skjære gallionsfigurer til skib som blev bygget ved Marineverftet. Hans store talent blev straks opdaget. Optatt som elev ved Kunstakademiets aftenskole. Fikk 1789 den store sølvmedalje, 1791 den store gullmedalje og erobret derved akademiets reisestipendium. Kom til Rom 1797. I 1801 hadde han ferdigmodellert sitt første kunstverk, den greske sagnhelt Jason, men slo det ned for han hadde ikke råd til å støpe det i gips. Modellerte Jason igjen i større målestokk, som blev rosende bedømt, men savnet kjøper. På grunn av pengemangel pakket Thorvaldsen sin kuffert for å reise hjem, men i siste øieblikk kom engelskmannen sir Thomas Hope inn til kunstneren og bestilte Jason i marmor, men det hengikk merkelig nok 25 år før kunstverket blev levert. Imidlertid fikk Thorvaldsen forskudd hos Hope og dette satte ham foreløbig i stand til å bli i Rom inntil videre. Det var en forholdsvis kort tid efter dette at Jørgen Knudtzon traff sammen med Thorvaldsen i Rom.

For videre å komme til bunns i deres vennskapsforhold skal vi citere følgende avsnitt av Jørgen Knudtzons biografi som forøvrig er omtalt i flere kildekrifter.

«Han var 1794—1798 på Landakademiet i Kjøbenhavn, men opgav den militære løpebane, reiste 1799 til Hamburg og 1804 med kaptein Nannings fra Helsingør som supercargo til Batavia. 2nen februar 1806 reiste han atter ut fra Helsingør på en lignende reise med samme skipper, men led skibbrudd 6te februar på Håøen ved Grimstad, hvad der foranlediget en gave på 100 spesiedaler fra

Bark «Thorvaldsen».
Rederi Hans Knudtzon & Co.

Knudtzon i hans testamente til øens fattige.

Kort efter traff han på en reise sammen med en englander, mr. Alexander Baillie hvis uadskillige venn han derefter blev. Med ham tilbragte han resten av sin levetid, næsten bestandig på reiser, bl. a. hadde de i 1814 audiens hos keiser Napoleon på Elba. Vinteren tilbragte de som regel i Neapel, hvor de hadde møblert hus stående. Til Thorvaldsen stod de i nært vennskapsforhold, han modellerte deres buster (disse står nu på Videnskapselskapet) og skjenket på foranledning av Knudtzon en gipsavstøpning av sin Kristus til Trondhjems Domkirke; (står nu i Johanneskapellet). Den ankom til Trondhjem i 1836. Knudtzon var i mange henseender Thorvaldsens rådgiver, skaffet ham flere bestillinger og stod ham ofte bi i praktiske anliggender».

Til denne fremstilling bemerkes at Jørgen Knudtzons reiser omhandlet også store forretningsaffærer, han var Knudtzon & Co.s representant i utlandet og ivaretok firmaets interesser på de europeiske børser, avsluttet store forretninger og stod ofte i kontakt med rederiets skib i fremmede havner.

Av denne biografi fremgår tydelig, at Thorvaldsens bekjentskap med Jørgen Knudtzon hadde på forskjellige områder betydning for den store kunstner i hans første tid. Denne antagelse er også bestyrket i biografier som er skrevet av danske forfattere.

I 1844, samme år som Thorvaldsen døde, bygget Hans Knudtzon & Co. et nytt barkskib og til minne om det intime vennskap som i en mannsalder hadde hersket mellem Jørgen Knudtzon og Thorvaldsen blev skibet kalt «Thorvaldsen».

Vi fortsetter videre vår revy over Knudtzon & Co.s handelsflåte. Nedenfornevnte skib seilte i utenriksfart i lengere eller kortere tidsrum i tiden 1820—1870:

12) Slupp «Emanuel», ført av kaptein P. A. Berg. 13) Bark «Maria», kaptein P. C. Jansen m. flere. 14) Brigg «Ægir», kapt. Th. J. Corneliusen m. fl. 15) Brigg «Bastinus», kapt.

A. C. Møldrop. 16) Skib «Erstatningen», kapt. J. Waring m. fl. 17) Brigg «Elida». 18) Brigg «Oscar», kapt. N. A. Nilsen m. fl. 20) Jækt «Lidianna». 21) Bark «Njord», kapt. Huun.

Dette skib har en trist saga. I syttiårene var «Njord» på tur fra Brasilien med kaffelast for Trondhjem. Utenfor øen Kajmin forliste barken totalt, hele besetningen omkom og mannskapernes lik fantes nøkne på øens strand. De usiviliserte beboere på øen hadde røvet klærne av likene. Hvilken skjebne mannskapet forøvrig hadde gjennomgått, blev ikke opplært.

H. T. Knudtson & Søn,

Kjøbmannsgaten nr. 18.

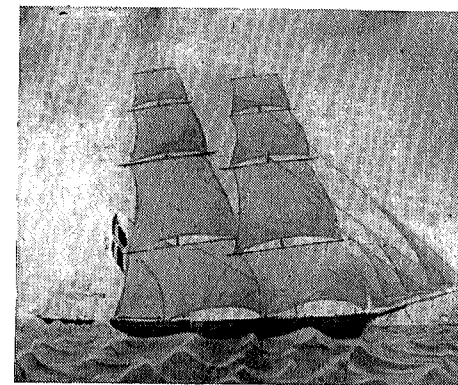
Konsul H. T. Knudtson.
1795—1878.

Dette handelshus blev startet av Hans Thomas Knudtson, (1795—1878) 1818, sønn av grosserer Nicolai Henrik Knudtson, Kristiansund N. og hustru Janecke Fasting (1762—1848). Firmaet hadde en meget stor handelsvirksomhet på utlandet, eksporterte fiskevarer og trelast, importerte salt, korn og kolonial, og dertil drev en betydelig bankierforretning. H. T. Knudtson var Nederlandsk og Oldenburghs konsul og inntok i midten av det 19de århundre en ledende stilling innen byens kommersielle og økonomiske liv.

C. A. Knudtson (1827—1903)

Forannevntes sønn inntrådte som kompanion i farens handelshus i 1848, var konsul og rittmester i Borgergarden. Som sådan gjorde han honnør ved Carl den 15.s kroning i 1868. Rittmester C. A. Knudtson var meget interessert i nye foretagender. På hans initiativ blev Trondhjems Brandforsikringsselskap stiftet. Han var den første som mutet i Dunderlandsdalen og han furnerte opprettelsen av de første sildolje- og guanofabrikker i Finnmarken.

Her i byen var han dessuten starter og medeier i Klem, Hansen & Co.s garveri, og i 1877 med å starte Aktietrykkeriet og bladet «Dagsposten». Han var medlem av Handelsforeningens direksjon, likeså i Trondhjems mek. Verksted, Trondhjems Sparebank m. fl. Han var meget musikkinteressert og var formann i Trøndernes Mandssangforening.

Brigg «Alma» ex «Bustri».
Rederi H. T. Knudtson & Søn.

Firmaet H. F. Knudtson & Søn drev også skibsrederi og eiet mange skibe og fartøier som seilte både i utenriksfart og i handelsfart på Nordland og Østersjøstedene. Av disse kan nevnes:

1) Skonnert «Caroline», kapt. B. Martinsen. 2) Skonnert «Marie og Sofie», kapt. O. A. Knudsen m. flere. 3) Skonnert «Lurorø», kapt. T. Hassing m. flere. 4) Brigg «Alma», kapt. Wangberg, oprinnelig hjemmehørende i Russland og het «Bustri». Under krimkrigen kom briggen flyktende inn til Trondhjem for å redde sig fra fiendtlige kaperskib. Skibet blev liggende i byen i lengere tid, og konsul H. T. Knudtson måtte forstrekke mannskapene med penger til opphold. Da Knudtson ikke fikk sine utlegg dekket hos rederiet i Russland, måtte han overta skuten ifølge sjøpanterett, og på samme tid blev skibet omdøpt til «Alma». 5) Galeas «Helene», kapt. O. Hammer. 6) Galeas «Vidar», kapt. J. Wangberg. 7) Galeasjækt «Nora», kapt. H. Saugestad. 8) Jækt «Lykkens Prøve», kapt. S. Dragvold. 9) Jækt «Elida», kapt. Joh. Selander.

Handelshuset H. Hoë & Co.

Kjøbmannsgaten 32.

De gamle protokoller med gulnede blade gir oss interessante skildringer om dette mektige handelshus, som gjennom et tidsrum av 90 år var en av de bærende pilarer i Trondhjems økonomiske liv.

Firmaet blev grunnlagt omkring 1785 av grosserer Herman

Grosserer Herman Hoë.
1752—1837.

Hoë (1752—1837), gift med Anna Dorthea Brodtkorb, datter av godseier Brodtkorb på Tjøtøy i Helgeland.

Konsul Herman Garman (1786—1853), gift med Herman Hoë's datter Nicoline Catharine Hoë. Blev i 1811 optatt som kompanion i Hoë & Co. Fransk vicekonsul, medlem av Trondhjems Sparebanks direksjon. Startet i 1843 sammen med 2 andre menn fabrikken ved Nidelven.

Konsul Gerhard Hoë (1799—1877) optokes som medinnehaer i sin fars handelshus 1824 og var firmaets chef i 53 år, direktør i Trond-

hjems Sparebank og medlem av Norges Banks representantskap, stortingsmann og i årrekke en ledende mann innen Trondhjems kommune.

Hoë & Co. var et av Norges største eksportfirmaer og eiet i sin tid 27 handelsskib som seilte i utenriksfart. Hadde filialer og faktorier i Nordland. Finansierte og utrustet en masse ekspedisjoner til de store fiskerier. Firmaet var også meget interessert i industrielle bedrifter, eiet reperbane på Hospitalsløkkene og var medeiere i sukkerraffinaderiet, Lerens Chromfabrikk, Trondhjems Skibsverft og Fabrikken ved Nidelven.

Videre drev huset en stor importforretning og eiet 6 pakkhus i Kjøbmannsgaten.

Chefene i Hoë & Co. var noble og hjelpsomme personligheter, som utviste stor velgjørenhet, og det hendte at Herman Hoë sendte ut skib, lastet med proviant og matvarer som blev delt ut gratis til almuen i distrikter hvor det inntraff nød.

Konsul Gerhard Hoë døde ugift 1877 og dermed ophørte firmaet. Konsulens store formue tilfalt hans søsterdatter frøken Anna Dorthea Martens (1815—1902). Hun var datter av kjøbmann D. Martens og hustru Dorthea Hoë.

I 25 år bebodde frøken Martens den gamle familiegård i Kjøbmannsgaten og fortsatte slektens tradisjoner som velgjører. Hun utviste en enestående godgjørenhet og man kan huske at fattige og forkomne mennesker visse dager i uken stod i kø utenfor hennes

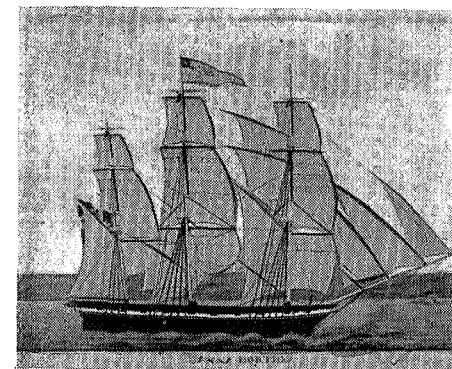
dør og alle fikk sine større eller mindre beløp. Frøken Martens opprettet to legater som står igjen som et udelig minne etter handels-huset Hoë.

1) Frøken Dorthea Martens legat til verdige trengende enker etter eller døtre av indvaanere av Trondhjem. — Kapitalformue kr. 76,000.00.

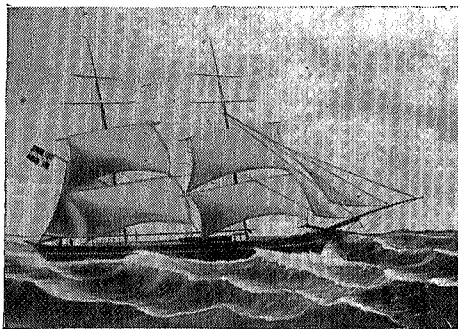
2) Frøken Martens legat til forsvarsløse og moralsk forsømte barn. — Kapitalformue ca. kr. 80,000.00.

Til slutt skal vi i korthet nevne firmaet Hoë's handelsskib som gjennom tidene satte Trondhjem i forbindelse med alle mulige europeiske havner og som skaffet beskjefte og velstand til mange.

1) Brigg «Anna Maria». Seilte i utenriks fart i tidsrummet 1798—1828, ført av J. L. Wold m. fl. 2) Brigg «Enigheden» — 1803—1832. — Forliste ved den hollandske kyst 1832. (Førere kaptein M. H. Lundgren, J. F. Urby og T. Broholm. 3) Galeas «Patrioten» 1810—1836 — ført av Erik Rosendahl, H. O. Eide, Rolf M. Halseth m. fl. 4) Brigg «Johanne Elisabeth» 1809—1822 (førere J. Urby, H. F. Løcke). 5) Jakt «Andrea Christina» 1812—1830 (C. Pettersen m. fl.). 6) Brigg «Neptunus» 1816—1848 (av skibets førere kan nevnes A. N. Løcke, H. A. Løcke, P. O. Bræckan, S. Wrenstad, A. F. Schladdermund). På reise til Spanien i 1848 forliste skibet og hele besetningen omkom. 7) Slupp «Mette Sofie» 1815—1847. (førere O. Tollefsen, M. Tronsen, A. Wicklem og H. P. Fjærem). 8) Galeas «Nøisomhed» seilte i middelhavsfarten fra omkring 1825 til 1850. (Førere R. M. Halseth, H. O. Eide m. fl.). Skibet var opkalt etter konsul Hoës landsted — gården Nøisomhed i Strinda og det er fra hans tid at de skogklædte åsrygger oppe ved Nøisomhed har fått navnet Homarka. 9) Fullrigger «Anna Dorthea» opkalt etter grosserer Herman Hoë's hustru. Av skibsjournalen sees at skibet seilte mellom Trondhjem—England—Frankrike og Middelhavslandene i tidsrummet 1830—1848 (ført av H. A. Løcke m. fl.).

Fullrigger «Anna Dorthea».
Rederi Hoë & Co.

Brigg «Nordlyset».
Rederi Hoë & Co.

10) Brigg «Håkon Jarl» bygget i Trondhjem 1839. 1839—1853. Førere P. A. Pettersen, D. C. Hveding. Forliste 1853 på reise fra Kjøbenhavn til Trondhjem. Besetningen omkom. 11) Skonnert «Erstatningen» (førere N. S. Skaarup, O. Nilsen m. fl.). 12) Brigg «Christian August» (H. N. Bugge m. fl.). 13) Brigg «Fortuna» (Jeppe S. Jensen m. fl.). 14) Skonnert «Norges Constitution» (F. C. Pfefferkorn m. fl.). 15) Galeas «Ceres» (kapt. Henning m. fl.). 16) Galeas «Hanna Marie» (kapt. J. G. Lange m. fl.). 17) Brigg «Marie Christine» (fører Joh. J. Øyen m. fl.). 18) Skonnertbark «Hermann» (kapt. Elverum m. fl.). 19) Brigg «Nordlyset» seilte i klippfisktraden på Middelhavet i ca. 25 år. Førere P. O. Bræckan, B. Dahl, O. A. Berg og T. C. Bræckstad. 20) Slupp «Lofoten», ført av skipper C. Zernickoff. 21) Jækt «Speculation» (skipper L. Koen og A. Olsen). 22) Jækt «Prøven» (skipper Knud Lund m. fl.). 23) Slupp «De to brødre» (skipper O. Bakken). 24) Jækt «Budstikken». 25) Skonnert «Valhalla» (kapt. J. G. Lange). 26) Jækt «Hanna» (skipper Ole Ysland). 27) Bark «Flora» blev bygget på Trondhjems Skibsverft i 1848 og var et særdeles smukt skib. (Førere P. A. Pettersen og A. F. Schladdermund m. fl.). «Flora» var firmaets siste skib og blev efter konsul Gerh. Hoë's død 1877 solgt til Arendal.

Det vakre skib brigg «Nordlyset» (nr. 19) endte sine dager ute ved Røberg en sommerdag i sekstiårene. Det blåste en svak landvindsbris da «Nordlyset» forlot Trondhjem. Alle seil var tilsatt og ballasten bestod av noen raster mursten. Da skibet kom ut til Stadsbygden røk det plutselig op en voldsom storm, murstensrastene falt ut i skibssiden og før man vant å sukke lå den stolte middelhavsfarer med kjølen i været. Besetningen reddet sig iland i lods båten ved gården Grønningen i Stadsbygden.

Skibet var på tur til Spanien, men skulde innom Kristiansund N. for å innlaste et parti klippfisk som firmaet hadde kjøpt dernede. Fiskepartiet skulde betales kontant og kaptein Bræckstad fikk med

10) Brigg «Håkon Jarl» bygget i Trondhjem 1839. 1839—1853. Førere P. A. Pettersen, D. C. Hveding. Forliste 1853 på reise fra Kjøbenhavn til Trondhjem. Besetningen omkom. 11) Skonnert «Erstatningen» (førere N. S. Skaarup, O. Nilsen m. fl.). 12) Brigg «Christian August» (H. N. Bugge m. fl.).

et stort pengebeløp som han hadde opbevart i en kiste ombord. Det blev en hård dag for den gamle kaptein som stod oppe på stranden og så sitt skib drive ut fjorden. Bræckstad hadde seilet på langfart en menneskealder uten uhell, og nu skulde han oppleve denne tragedie å forlise skuten utenfor stuedøren. «Pengkista! Pengkista!» ropte kapteinen plutselig efter at han var kommet i land.

Forliset foregikk så hurtig at mannskapet hadde den største vanskelighet med å berge sig, og pengeskisten blev igjen ombord. Den ulykkelige mann blev aldeles forstyrret, han tok alle klærne av sig og tilkalte flere av bygdens troverdige menn som undersøkte hans tøy og gav kapteinen erklæring for at pengene fantes ikke hos ham. Det var forresten meget rimelig at mannen blev urolig, for kisten skulde inneholde ca. 10,000 spesiedaler. Brigg «Nordlyset» drev iland ved Kvithyll i Rissa og blev smadret i småbiter, og man trodde selvfølgelig også at pengeskisten var totalt fortapt.

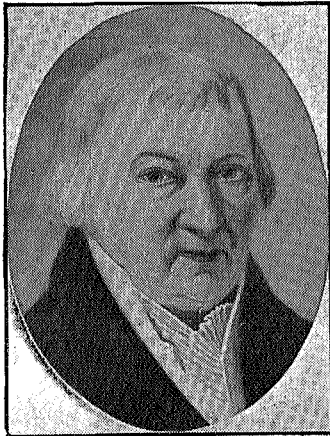
Noen dager efter forliset gikk en husmannskone og sanket rekved i fjæren nedenfor Reinsklostret, og hun fant en ekkiste med jernbeslag som var drevet iland fra sjøen. Til stor glede for både skipper og redere viste det sig virkelig at det var «Nordlyset»s pengeskiste som var funnet. Pengesedlene var i behold, men var blitt våte. Konen fyrte op under bakstjernet og kaptein Bræckstad stod en hel dag i Rissa og tørret spesiedalere, som efter tørringsprosessen blev like gode.

Handelshuset Lorck,

Kjøbmannsgaten nr. 20, var også et av Trondhjems største redier i seilskibsfartens tid. Firmaet blev grunnlagt i 1784 av grosserer C. A. Lorck 1753—1828). Han er omtalt som en fremragende forretningsmann, nød stor anseelse og var meget benyttet i det offentlige liv, medlem av «Byens 12 menn», som før formannskapslovens tid styrte med de kommunale affærer. I 1813 blev han innvalgt i en kommisjon som var sammenkalt i Kristiania for å utrede spørsmålet om muligheten av å oprette en Norsk Bank (Lånkasse).

I 1812 blev hans to sønner Lorentz og Paul Bohson Lorck optatt som kompagnoner, og fra samme år blev firmaets navn Chr. A. Lorck & Sønnner. I 1841 blev husets navn atter forandret idet Lorentz Lorcks sønner Christian, Fritz og Lorentz F. Lorck

Grosserer C. A. Lorck.
1753—1828.

Kromfabrik og sukkerraffinaderiet. I det 19. århundres første halvdel drev huset Lorck også en betydelig eksport av fiskevarer til middelhavslandene. Firmaet hadde i lang tid forpaktet Thomas Angells Stiftelsers fisketiende i Lofoten, Vesterålen og Andenes fogderier.

Fisketiende var en skatt som alle fiskere hvert år måtte betale for sitt opphold i nevnte fogderiers fiskevær. Skatten betaltes på den måte at fiskerne leverte et visst antall råfisk, som blev mottatt av Lorcks skipper, der lot samme tørre og tilvirke til eksportvare.

Handelshuset Lorck og dets innehavere eiet en masse eiendommer. Kjøbmannsgaten nr. 20 var firmaets forretningsgård og der bodde som regel de eldste chefer. Konsul Paul Bohson Lorck residerte i den store gård Frue gate nr. 1 (den gamle Tekniske Skole) som han opførte omkring 1836. Christian Andersen Lorck sen. eiet gården Dalen i Strinda, samt også en tid Lerkendal. I Kjøbmannsgaten hadde firmaet 5 sjøpakkhus (nr. 10—11—12—13—14—15) og et på Baklandedt (nr. 22).

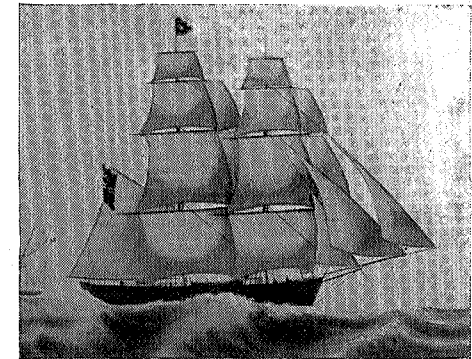
Konsul Fredrik Christian (Fritz) Lorck (1815—1901) var den siste av slekten som var kjøbmann i Trøndhjem, og han nedla gjennom 60 år et meget stort arbeide i sin fødeby. Belgisk konsul, medlem av direksjonene i Norges Bank og Trondhjems Sparebank, overdirektør i Røros Kobberverk. Var i 1857 med og startet Det Nordenfjeldske Dampskibsselskap og blev innvalgt i selskapets første direksjon. I årrekke medlem av Trondhjems bystyre — ordfører, stortingsmann fra Trondhjem fra 1862 til 1877.

optokes som associeer, og fra denne tid kalles firmaet Lorentz Lorck & Sønn er. I 1865 opløstes kompaniskapet mellom nevnte brødre, men forretningene fortsattes av Fredrik Christian (Fritz) Lorck som startet handelshuset Lorck & Co., der blev drevet til omkring 1901.

Lorck & Sønn er var i sin tid byens største eksportfirma i kobber, og det lå til stadighet skib utenfor husets brygger i elven og lastet kobber for utenlandske havner. Firmaets chefer var interessert både i Røros og Løkken verker, samt medeiere i Lerens

Lorck & Sønn er og Lorck & Co.s handelsflåte:

- 1) Brigg «Annen Marien», førere: kaptein P. L. C. Sylow med flere.
- 2) Brigg «Caroline Christine». Førere: N. A. Nilssen, A. Lønstrup, A. N. Løcke, D. J. Grott, C. Paulsen, G. M. Caster, løytnant J. K. Falsen med flere.
- 3) Fregat «Erstatningen», ført av kapt. A. Lønstrup med flere.
- 4) Slupp «Tvende Brødre», fører Peder Paulsen.
- 5) Brigg «Hellebarden», kaptein Thomas J. Corneliusen.
- 6) Brigg «Marie Sofie», ført av Sivert L. Tockstad og J. Watten.
- 7) Bark «Dianna», kaptein C. Halmø.
- 8) Slupp «Jonetta Marie», ført av P. L. Bostad og J. Watten med flere.
- 9) Skonnert «Doris», kaptein Olaus J. Duus.
- 10) Skonnert «Duen», kaptein N. A. Dahl.
- 11) Skonnert «Laura», kaptein Aasgaard.
- 12) Brigg «Tekla», kaptein Thyn.
- 13) Bark «Ole Bull», ført av kaptein S. L. Tockstad.
- 14) Skøite «Kvik», skipper M. Lystad.
- 15) Brigg «Nicoline», bygget på Charlottenlund, Devle Værft 1860. Ført av J. S. Watten og O. J. Berg. Skibet forliste utenfor Montevideo på reise fra Marseille 1882. Mannskapet blev reddet.
- 16) Bark «Carlskrona», ført av S. L. Tockstad med flere.
- 17) Jækt «Falken».
- 18) Jækt «Haabet».
- 19) Skonnert «Thorvald», kaptein C. Paulsen.

«Caroline Christine».
Rederi Lorck & Sønn er.

Seilskibsfartens tid har mange sørgelige historier å berette, og det var ikke lang tid imellem at det innløp triste budskaper til hjem og pårørende som hadde sine kjære ute på havet. Innseilingen til de norske havner på kysten var meget farefull av mangel på fyrbelysning, og mangt et skibsmannskap fant sin våte grav ved skjærgården.

I nærheten av Grip ligger en strekning urent farvann som kalles Griptarren, der for en tid siden blev undersøkt, og det viste sig at sjøbunnen var dekket av ankere, kjettinger og andre gjenstander som lå igjen efter alle de skib som gjennom århundrer har forlist der ute.

Det hendte at skib helt forsvant uten at man fikk høre et ord

fra dem, og en sådan skjebne rammet også skonnert «Duen» for 90 år siden. Den 3. mars 1843 seilte kaptein N. A. Dahl ut fra Trondhjem med skibet lastet med klippfisk for Bilbao, og siden har ingen hørt et ord hverken fra skib eller mannskap.

Skibsfører Nils Andreas Dahl var født 27. september 1812, og nedstammet fra en gammel Trondhjemsslekt. Hans bestefar Klampert (bordskriver) Christoffer Dahl blev født i 1750 og bodde i forstaden Ila. Sistnevntes sønn Haagen Christoffersen Dahl, var født 6. januar 1786 — døde 1834. Gift med Martha Sivertsdatter Lycke. Innlandshandler og bordskriver hos H. W. Finne. Hadde 9 barn, og av disse var to skibsførere, nemlig forannevnte N. A. Dahl og Sivert Marthinus Dahl (født 6. februar 1810).

Sivert M. Dahl førte skonnert «Marie» av Trondhjem, tilhørende O. A. Krognnes og O. A. Moe. Han delte sin brors skjebne — forliste i Nordsjøen 1845, og hele besetningen omkom.

Trondhjems gamle rådhus.

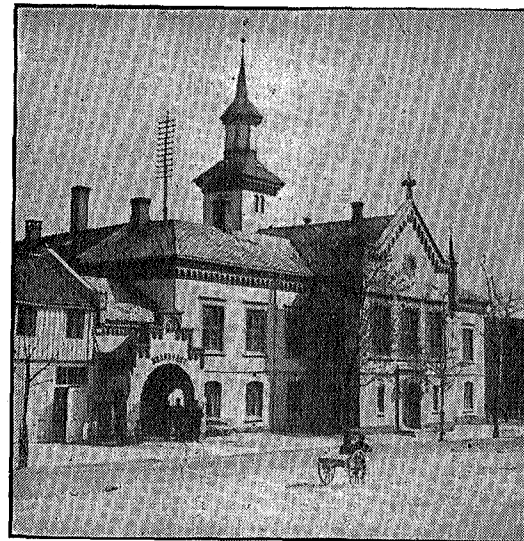
De gamle tomter som ligger i strøket omkring Frue kirke, Sparebanken, Norges Bank og Rådhuset er rik på historiske minner, både fra middelalderen og fra senere tider. Den eldste av disse er Raadhustomten, som begynner sin historie ved Magnus den godes tid.

Olafskirkens opførelse blev påbegynt av Kong Magnus den Gode omkring 1046. Arbeidet fortsattes av Harald Hårdråde og i 1050 stod kirken ferdig. Snorre forteller at kirken blev opført på det sted hvor Olaf den helliges lik blev hensatt om natten efter at bonden Torgils Halmasson hadde bragt det til byen fra Stiklestad. På høialteret i denne kirke stod kong Olafs lik i en smukk sølvkiste i ca. 100 år. I 1531 brente Olafskirken, og noen tid derefter blev det opført en stengård på tomten. Av rektor Müllers avhandling sees, at borgermester Lars Bastiansen Stabel eiet denne stengård i midten av det 17. århundre, han eiet også den store gård Rønningen i Strinda. Stabel var borgermester i Trondhjem fra 1644 til sin død i 1669.

I 1651 brente byens rådhus, som stod ved torvet, og derfor blev det aktuelt å skaffe et hus istedet. De økonomiske forhold efter branden var fortvilet, men til tross derfor blev rådhusaken løst på en for byen meget lettvtint måte. Kjøbmann Thomas Hammond

(Thomas Angells morfar), kjøbmann David Jacobsen Jelstrup og kjøbmann Christian Rasmussen overdrog Stengården (Stabels) til rådhus for byen ifølge gavebrev av 13. desember 1669.

Kun i 12 år fikk byen beholde sitt nye rådhus, — i 1681 brøt Hornemansbranden ut, og rådhuset med arkiv og inventar blev ødelagt. Efter mange og lange forhandlinger mellom Trondhjems

Det gamle Rådhus.

borgerskap og de kongelige autoriteter i Kjøbenhavn blev det endelig i 1702 besluttet å bygge rådhus med tårn på den gamle tomt. Huset blev opført av murmester J. C. Hempel og tatt i bruk 1702, men allerede to år efter blev byen herjet av en ny brand (Lars Witbrand 1. aug. 1708). 459 hus blev lagt i aske og deriblandt også rådhuset.

Trondhjems brogere tok igjen fatt, forteller Müller, og rådhuset blev atter restaurert. Denne gang var det rådmann og kjøbmann Lars Hansen Holst som var den ledende mann ved restaureringen og som også for en stor del finansierte affæren. På rådhusets tårnfløi står Anno 1710, og av dette må man vel gå ut i fra at huset var helt ferdig i nevnte år.

I eneveldets tid var byens kommunale styre og stell ledet av rådmenn, borgermestre og presidenter, men større saker og bevilgninger måtte gå til Kjøbenhavn og blev nådigst avgjort av kongen. Borgerne var også representert ved de 12 eligerede menn, som blev utnevnt til sine tillitshverv. Alle disse forskjellige embedsmenn og eligerede menn, samt Lagtinget, Stiftsoverretten og Bytinget hadde sine kontorer og møtelokaler i rådhusets 2nen etasje. I 1ste etasje hadde brandkorpset sitt materiell. På rådhuset møtte også vekterne hver aften for å få vindretningen opgitt før de påbegynte sin patrulje i byen.